

Tudomány és környezete
Székesfehérvár, 2009. november 20.

Regionalizációs törekvések és lehetőségek a hazai innováció politikájában

Dr. Grosz András
tudományos munkatárs

MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet
9022 Győr, Liszt F. u. 10. 9002 Győr, Pf. 420.
Tel.: +36 96 516-578 Fax: +36 96 516-579
e-mail: grosza@rkk.hu
web: http://www.nyuti.rkk.hu

Az előadás felépítése

1. Regionális innovációs rendszerek előtérbe kerülése
2. Kutatói kérdések, kutatási módszertan
3. Az innováció politika terén történt decentralizációs folyamatok
4. Az eddigi folyamatok értékelése
5. Megfogalmazható javaslatok, ajánlások

A régiók előtérbe kerülése az innováció politikájában

Regionális innovációs rendszerek

- globalizációs folyamatok hatása, erősödő verseny, nem transferálható, nem másolható lokális innovációs képességek előtérbe kerülése (kompetenciák, tudás, intézmények, eszközök)
- a regionális innovációs rendszerek felértékelődése a szakirodalomban, mint hatékony politikai beavatkozási eszköz, erősebb regionális politikai fókusz

A kutatás- és technológiafejlesztés, valamint az innováció politika regionalizációja (RTDI)

- politikai kompetenciák regionalizációja (több EU országban)
- a regionális szint előtérbe kerülése az RTDI politikában, különösen a szövetségi tartományokban és autonóm régiókban
- a regionális RTDI politikák jelentőségének növekedése össz. EU szinten (RIS/RITTS, Knowledge Regions, Regional Clusters)

Hogyan értelmezhető a regionális szint?

A hatékony beavatkozás előfeltételei

- regionális innovációs rendszer: inkább a csomóponti régió felfogáshoz közeli
- politikai beavatkozás lehetősége: önálló közigazgatási egység, politikai régió, vagy legalább fejlesztés régió (megfelelő mélységű decentralizáció)
- értékelés, monitoring: tervezési-statisztikai egység
- méretgazdaságosság kérdése (intézmények, eszközök működtetése)

Regionális innovációs rendszerek területi dimenziója

- a beavatkozás és az értékelés regionális dimenziója jellemzően a NUTS2 szintű területi egységek
- mikrotérségek a NUTS2 szint alatt (pl. Bajorország Objective 2)
- városi önkormányzatok a NUTS3 szint alatt (pl. Graz városa)
- határon átnyúló térségek és transzregionális innovációs rendszerek (pl. Rajna-Maas Region, Øresund Region)

Kutatói kérdések

NFGM megbízásából folytatott vizsgálat, 2008

- a régióknak mit lehet és kell tenniük annak érdekében, hogy mielőbb és a legnagyobb hatásokkal élni tudjanak a megnyíló lehetőségekkel?
- milyen intézkedésekkel lehetne gyorsítani a régiókban azt, hogy az adottságaik kihasználását segítő markáns innovációs politikájuk legyen?
- mit tehetnek azért, hogy eredményesebben kapcsolódhassanak be az országos tudománypolitikai folyamatok meghatározásába és végrehajtásába, valamint gyorsabban reagáljanak a nemzetközi technológiai változásokra?
- milyen regionális szintű megoldások segítenék a régiókat, hogy jobban hasznosíthassák adottságaikat a gazdasági növekedésük és a versenyképességük növelése érdekében?

Kutatási módszertan

Dokumentumelemzés

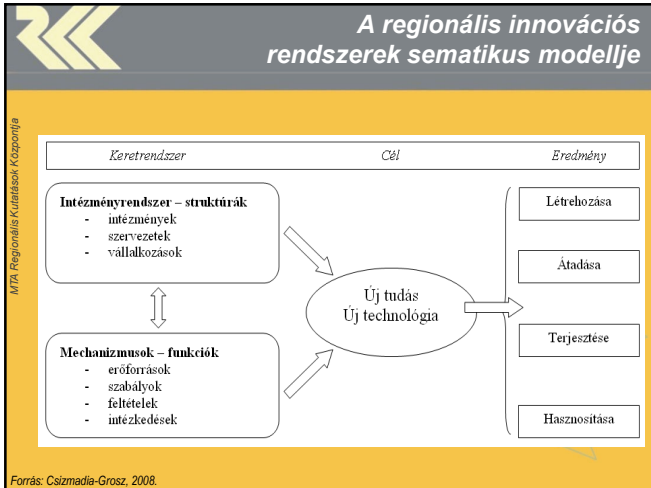
- a hazai szakirodalom áttekintése (nemzeti és regionális innovációs rendszerek)
- decentralizáció, regionalizáció, innováció politika decentralizációja
- innováció és K+F területi különbségei
- fejlesztéspolitikai dokumentumok elemzése (regionalitás)

Személyes interjúk

- valamennyi RIÜ (lehetőség szerint több érintett személy)
- kérdéskörök: országos és regionális innováció politika kapcsolata, együttműködés az országos szinttel, regionális innováció politika szereplői

Telefonos interjúk

- regionális innovációban érintett „politikai” szereplők (RFT-k, RFÜ-k, RIT-k)
- kérdéskörök: országos és regionális innováció politika kapcsolata

A decentralizáció megindulása

A régiók szerepének felértékelődése

- Területfejlesztési törvény és módosításai (1996, 1999, 2004)
- Országos Területfejlesztési Konceptió (1998, 2005)
- 1996-tól (1999-től) a RFT-k és RFÜ-k megalakulása, újjászerveződése, forrás decentralizáció, delegált tagság
- közigazgatási reform, nagyobb fokú autonómia kérdése
- 2006-tól ágazati dekoncentrált szervezetek regionalizációja

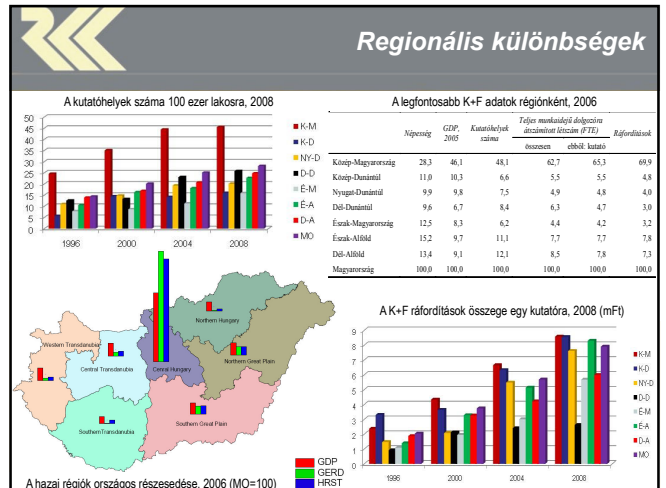
Alulról induló helyi törekvések megjelenése

- 1990-es évek: extenzív gazdasági fejlődés (FDI, gyors gazdasági növekedés, alacsony hozzáadott érték, K+F és innovációs tevékenységek hiánya)
- 2000 után: intenzív fejlődés felé fordulás, új típusú eszközök (pl. ipari parkok minőségi szolgáltatásainak fejlesztése, innovációs központok, képzési programok, klastter kezdeményezések, hálózatok, RIS-ek)
- RIS: 2000: KD, 2001: NYD, 2004: DD, DA, KM-KD, 2006: ÉA, 2008: EM, 2009: KD

A regionális innovációs rendszerek intézményesülése

Felülről kezdeményezett decentralizáció

- Innovációs törvény (2004), Innovációs Alap (2003), KTIA 25%-a regionális innovációs célokra
- NKTH decentralizációs elkötelezettsége, regionális struktúrák megerősítése
- 2005: Regionális Innovációs Ügynökségek mint konzorciumok létrehozása, mellettük innovációs politikai testületek (RIT, RFT innovációs munkabizottságok)
- regionális pályázati rendszerek (Baross Gábor, Innocsekk)
- 2008: önálló Regionális Innovációs Ügynökségek megalakulása
- mindkét szintről megjelenő törekvések a RIÜ-k tevékenységének koordinációjára, összehangolására: RIUNET, RIIR
- eredmény: megindult decentralizációs folyamatok az innováció politikában

Az egyes régiók K+F kapacitása és innovációs teljesítménye

Közép-Magyarország	versenyképességében különösen fontos szerepet kap
Közép-Dunántúl	gazdasági súlyához képest szerényebb volumenű
Nyugat-Dunántúl	gazdasági súlyához képest jelentősen elmarad
Dél-Dunántúl	fejlettebb régióképtől jelentősen elmarad
Észak-Magyarország	nemzetközi viszonylatban is meglehetősen alacsony
Észak-Alföld	a régió egyik fontos erősségének tekinthető
Dél-Alföld	az országos K+F tevékenységből jelentős részt vállal

Forrás: Csizmadia-Grosz, 2008.

Az innováció megjelenése a regionális operatív programokban

Közép-Magyarország	nem, de közvetetten minden szinten
Közép-Dunántúl	igen, a jövőképekben, a stratégiai célban és a specifikus célok között is
Nyugat-Dunántúl	igen, specifikus célként
Dél-Dunántúl	nem, csak közvetetten a specifikus célok alatt
Észak-Magyarország	nem, csak közvetetten a specifikus célok alatt
Észak-Alföld	nem, csak közvetetten az átfogó cél alatt
Dél-Alföld	igen, specifikus célként

Forrás: Csizmadia-Grosz, 2008.

A nemzeti és regionális innovációs rendszer legfontosabb problémái

MTA Regionális Kutatások Központja

OECD 2007/2008 évi innovációs ország jelentése

- a hazai tudomány-, technológia és innováció politikai (TTI) irányítási rendszer formálisan tartalmazza az összes olyan szervezetet, amely a fejlett ipari országokban működik
- nagymértékű instabilitás: az egyes szervezetek státuszában, mandátumában és működésében bekövetkezett rendszeres változások akadályozzák a szervezeti tanulást
- a döntéseket inkább rövid távú politikai érdekek és nyomást gyakorló lobbicsoportok befolyásolják, mint a korábbi döntések hatásainak vizsgálatából származó ismeret, illetve a mai és jövőbeni társadalmi és gazdasági igények
- a régiók nem rendelkeznek oktatás- és TTI-politikai területeken érdemi döntéshozatali joggal, ilyen jellegű stratégiájuk megvalósításának legfőbb eszközeként a központi költségvetési forrásokat használhatják
- a regionális innováció-politikai irányítás rendszere fejletlen, a központi kormányzattól való függés változatlanul nagyon erős, és meglehetősen nehézkes a regionális stratégiai tevékenységek koordinációja

Az vizsgálatához alkalmazott keretrendszer

MTA Regionális Kutatások Központja

		Az innováció politika két dimenziója	
		Szakmai dimenzió	Politikai dimenzió
Az innovációs rendszer	Szerkezeti komponens (intézmények)	Regionális innovációs intézményrendszer léte és fejlettségi állapota?	Regionális innovációs politika léte és intézményesülési foka?
	Működési komponens (gyakorlatok)	Milyen szerepet kapnak a regionális szakmai szereplők az országos innovációs politika alakításában?	Milyen szerepet kap a regionális politika az országos innováció politika alakításában?

Forrás: Csizmadia-Grosz, 2008.

A legfontosabb kérdések

MTA Regionális Kutatások Központja

Alapkérdések

- kialakult-e a politikai sík a regionális innovációs rendszeren belül?
- milyen fokon intézményesült, milyen pozíciókhoz köthető?
- a szakmai és politikai aktorok miként tudták eddig befolyásolni az országos szintű folyamatokat, hogyan tudták képviselni a regionális érdekeket?

Ehhez nélkülözhetetlen

- kialakult-e mára, artikulálódott-e egyáltalán regionális innovációs értékrendszer és érdekhalmaz, amely képviselhető lenne?
- a regionális innováció politika beágyazottsága egy komplexebb problémakörbe (regionális gazdaságpolitika, regionális politika)
- azaz a jelenlegi régiók szerepének és működőképességének, valamint a közigazgatási régiók dilemmája

A legfontosabb alapüzenetek

MTA Regionális Kutatások Központja

a régiók befolyása a hazai TTI politikára és az innovációs rendszer alakítására, fejlesztésére rendkívül csekély, elhanyagolható

nem létezik markáns önálló regionális innovációs politika, nincsenek meg sem a szervezeti, intézményi sem a humán feltételei

A TTI irányítás nemzeti szintje

MTA Regionális Kutatások Központja

A nemzeti innovációs rendszer irányítása

- folyamatosan alakuló, átalakuló rendszer (reformok, állandó koncepcióváltások),
- átláthatatlan, kiszámíthatatlan, a hatáskörök nem világosak
- nem egyértelmű az innováció politika kormányzaton belüli helye és prioritása (gyakori a kapkodás, a bizonytalanság és az ad-hoc döntéshozatal)
- az innováció politika marginális kérdést jelent a nemzeti fejlesztési folyamatban
- a TTI irányítás döntéshozatali mechanizmusai személyfüggőek, ráadásul a személy függvényében változik a terület megítélése és prioritás-foka
- az innovációs rendszer szervezeti és humánerőforrás oldalán megfigyelhető centralizáltság a TTI irányítás, tervezés, stratégiaalkotás esetében is érvényesül
- általános probléma, hogy magának a regionális politikának is marginális szerepe van az ágazati minisztériumokban
- ráadásul a regionális politikán belül pedig marginális szerepe van a kutatás-fejlesztésnek, innovációnak, tudomány és technológia politikának

A TTI irányítás regionális szintje

MTA Regionális Kutatások Központja

A regionális innovációs rendszer irányítása

- a regionális innovációs rendszer „fejlődése korai fázisában jár”
- gyenge az együttműködés a szereplők között, különösen a cégek és a tudásközpontok nem találták meg a helyüket a munkamegosztás és az együttműködés kapcsán ebben a hálózatban
- a helyi politikásoknak általában nincs tapasztalata az innovációs kérdésekben, a regionális döntéshozók képzetlenek ezen a téren, az RFT-k képviselői nem értnek az innováció politikához
- a regionális politika maga is megosztott, ellentétesek az érdekei a kormányzathoz, a közigazgatáshoz, illetve a gazdasági valamint a tudástermelő mezőhöz kötődő szereplőknek, „más logika alapján működnek”
- a regionális innovációs, vagy tágabb értelemben gazdaságfejlesztési érdekek artikulációjának és eredményes érvényesítésének megnehezítése

A TTI irányítás regionális szintje

MTA Regionális Kutatások Központja

A regionális innovációs politika

- nem beszélhetünk valós és működő regionális innováció politikáról
- inkább egy kisméretű szakmai mező körvonalai látszanak a RIÚ-k és innovációs tanácsok vagy munkabizottságok emyője alatt

A legfőbb probléma

- a központi régió kívül, a másik hat régióban nincs meg az a kritikus K+F+I tömeg a működés és eredményesség terén, amit a politika képviselhetne

A vélemények üzenete

- a régiók innovációs képességének valós, mérhető erősödése nélkül (sikeres innovációk) nem fog domináns szerepet kapni a téma, még akkor sem, ha stratégiai, koncepcióalkotási szempontból prioritást élvez mind regionális, mind országos szinten

A TTI irányítás szintjei közötti kapcsolat

MTA Regionális Kutatások Központja

A korlátozott kapcsolat sajátosságai

- a régióknak minimális szerepe van az országos TTI irányítási és fejlesztési folyamatok előkészítésében és befolyásolásában
- nem alakult ki az országos és a regionális szereplők közti párbeszéd és együttműködés kultúrája, intézményrendszere és hagyománya
- nincs formálisan lefektetve, szabályozva és intézményesítve a régiók véleménynyilvánítási lehetősége, a regionális érdekek és prioritások kommunikációja
- a nemzeti innovációs rendszer szintjén lezajló folyamatos irányváltások tovább gyengítették a régiók korábbi szerény érdekvédelmi és befolyásoló szerepét
- 2007-ig nem merült fel komolyan a regionális innovációs intézményhálózat formális összehangolása, tényleges hálózattá szervezés (ebbe az irányba mutat 2008-tól a RIÚ-k hálózata)
- nem biztosított a régiók képviselete a TTI irányítás országos tanácsadó testületeiben, grémiumaiban sem

A TTI irányítás szintjei közötti kapcsolat

MTA Regionális Kutatások Központja

Kedvező tendenciák

- az innováció politika területén jelentős elmozdulást a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap működése és a RIÚ-k elindulása hozott
- mindkét tevékenység jelentősen elősegítette, hogy az RFT-k bekapcsolódhattak az országos és a helyi innovációs folyamatokba.
- az innovációs ügynökségek létrehozása, illetve az innovációs tanácsok, vagy munkabizottságok felállítása biztosítja azt a szakmai háttérbizást a RFT-k számára, amely a megalapozott döntéshozatalhoz szükséges
- az új regionális szereplőkkel az intézményrendszer megerősödött és halvány kommunikáció is elindult, megkezdődött a decentralizáció
- az RFT-k feladatkörének bővülése, szerepe a KTIA 25%-ának regionális innovációs célok mentén történő felhasználásában (a valós diszpozíció mértéke az érintett regionális szereplők szerint kb. 8-12% lehet)

Megfogalmazható ajánlások

MTA Regionális Kutatások Központja

Szemléletváltás

- a K+F és innováció jelentőségének megítélése különösen a politikai szereplőknél
- a helyi/regionális politikások megfelelő eszközökkel történő szemléletformálására van szükség az innovációhoz való viszonyuk megváltoztatása érdekében
- ezt követően van lehetőség önálló regionális innovációs politika kialakítására, a politikai szereplőkön számonkérésére, nemzeti szinten történő érvényesítésére

Decentralizáció

- a fejlesztés politika további decentralizációja (pl. önkormányzati rendszer reformja, szektorális politikák), a regionális innovációs politika kitermelődésére
- a decentralizációs folyamat nem tekinthető még lezártnak az innováció terén sem, folytatása a meglévő intézményi és szervezeti feltételek mellett szükséges
- a RIÚ-k és az RFT-k (RIT-ek) kompetenciájának, döntési jogkörének a növelése, a helyi szereplők megerősítése, helyi érdekelttség és tudatosság növelése
- valós regionális döntési kompetencia a források felett (KTIA 25%-a)

Megfogalmazható ajánlások

MTA Regionális Kutatások Központja

Regionális innováció politika

- valós regionális szinten meghatározható innovációs politika megteremtése
- a szakmai munka megerősítése igazolhatja a innovációs politika létjogosultságát
- a helyi gazdaság és tudásmező érdekartikulációjának javítása, igényeik foghatják össze a RIR-t és alapozhatják meg a regionális innovációs politika kialakulását
- RIS-ek megújítása, egy egységes regionális érdekhalmaz kialakítása érdekében, regionális politika bevonása már az elejétől, politikai nyilvánosság

Regionális innovációs ügynökségek

- feladatok a különböző szereplők közötti koordináció, katalizálás, stimulálás, információ áramoltatás és az egyes aktorok összekapcsolása
- képesek lehetnek becsatornázni a helyi szereplők érdekeit, igényeit a regionális és az országos innovációs politika irányába
- ezen közfeladatok hosszabb távon is közösségi finanszírozást igényelnek
- RIÚ-k közötti és nemzeti szintű koordináció (RIUNET, RIIR)

Megfogalmazható ajánlások

MTA Regionális Kutatások Központja

Regionális érdekek képviselete

- a régiók megfelelő súlyú bevonása a regionális érdekek megjelenítése érdekében
- formalizált, intézményesült lehetőségek, működési hatékonyság javítása
- a regionális érdekek képviseletének biztosítása a nemzeti TTI irányításban (mind szakmai, mind politikai)
- a nemzeti TTI politikai képviseletének biztosítása regionális szinten

Regionális innovációs kapacitás

- a vidéki régiók gyenge innovációs kapacitása nagymértékben hozzájárul a gyenge innovációs politikához
- a meglévő regionális innovációs kapacitások és a jövőbeli potenciálok pontos feltérképezés és fejlesztése (vállalati szféra és tudástermelő mező)
- vizsgálódási irányok: az innovációs támogatási rendszer működése, hatékonysága, az innovációs rendszer hatékony működését akadályozó tényezők leküzdésére vonatkozó technikák, beavatkozási pontok meghatározása

Köszönöm a figyelmet!

Dr. Grosz András
tudományos munkatárs

MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet
9022 Győr, Liszt F. u. 10. 9002 Győr, Pf. 420.
Tel.: +36 96 516-578 Fax: +36 96 516-579
e-mail: grosza@rkk.hu
web: <http://www.nyuti.rkk.hu>

